

B. LỊCH SỬ VIỆT NAM

TỪ THẾ KỈ X ĐẾN GIỮA THẾ KỈ XIX

Chương I

BUỔI ĐẦU ĐỘC LẬP THỜI NGÔ - ĐINH - TIẾN LÊ (THẾ KỈ X)

Bài 8

NƯỚC TA BUỔI ĐẦU ĐỘC LẬP (1 tiết)

I - Mục tiêu bài học

1. Về kiến thức

Giúp HS hiểu rằng :

- Ngô Quyền xây dựng nền độc lập không phụ thuộc vào các triều đại phong kiến nước ngoài, nhất là về tổ chức nhà nước.
- Quá trình thống nhất đất nước của Đinh Bộ Lĩnh.

2. Về tư tưởng

Giáo dục ý thức độc lập tự chủ của dân tộc, thống nhất đất nước của mọi người dân.

3. Về kĩ năng

Bồi dưỡng cho HS kĩ năng lập biểu đồ, sơ đồ, sử dụng bản đồ khi học bài, trả lời bài bằng việc xác định các vị trí trên bản đồ và biết điền kí hiệu vào những vị trí cần thiết.

II - Những điều cần lưu ý

- Đây là bài học đầu tiên nối tiếp phần lịch sử Việt Nam đã học ở lớp 6, cụ thể là bài "Chiến thắng Bạch Đằng của Ngô Quyền". Sau khi đánh bại quân Nam Hán, Ngô Quyền xưng vương, đặt nền móng cho một quốc gia độc lập bằng việc định đô, xây dựng cung điện, tổ chức bộ máy nhà nước theo cách riêng của mình.

– Tuy nhiên triều đại nhà Ngô không tồn tại được lâu do mâu thuẫn nội bộ, đã dẫn đến tình trạng chia cắt đất nước mà sử cũ gọi là "*Loạn 12 sứ quân*". GV cần phân tích cho HS thấy rõ đặc điểm này để các em biết rằng đất nước ta ít khi được thanh bình.

– Việc Đinh Bộ Lĩnh thống nhất được đất nước là do tài năng của ông, song cũng do yêu cầu khách quan của lịch sử lúc đó là ổn định, củng cố và xây dựng đất nước.

III - Thiết bị, tài liệu cần cho bài giảng

1. Sơ đồ tổ chức bộ máy nhà nước
2. Bản đồ 12 sứ quân
3. Một số tranh ảnh (như đền thờ của vua Đinh, vua Lê...)

IV - Gợi ý thực hiện bài giảng

1. Giới thiệu bài mới

Nhắc lại đôi nét về Ngô Quyền và chiến thắng Bạch Đằng năm 938, trong đó nhấn mạnh ý nghĩa của chiến thắng quang vinh này đã khẳng định quyền tự chủ của nhân dân ta sau 30 năm thoát khỏi chế độ đô hộ của phong kiến phương Bắc, mở ra thời kì mới.

GV có thể đặt câu hỏi cho HS : "Chiến thắng Bạch Đằng diễn ra như thế nào ?" hoặc "Ngô Quyền xây dựng nền độc lập trong hoàn cảnh như thế nào ?"

2. Dạy và học bài mới

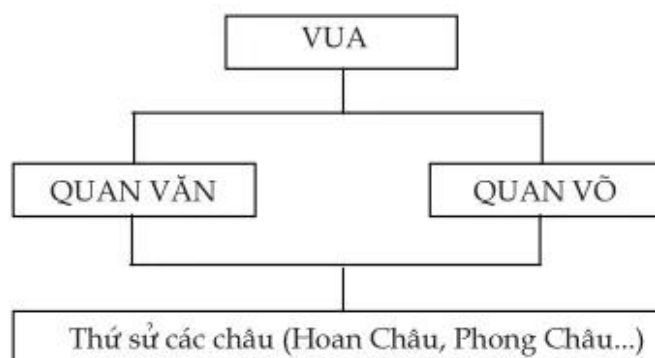
Mở đầu, GV nhắc lại những sự kiện chính của giai đoạn lịch sử trước đó, chủ yếu là cuộc đấu tranh giành độc lập của nhân dân ta được kết thúc bằng chiến thắng Bạch Đằng của Ngô Quyền. Sau đó GV vào bài mới.

Mục 1 – Ngô Quyền dựng nền độc lập

Khi hướng dẫn HS nhắc lại ý nghĩa của chiến thắng Bạch Đằng năm 938, GV có thể đặt câu hỏi về tình hình đất nước khi quân Nam Hán thua chạy. GV cần nhấn mạnh cho HS hiểu rằng Ngô Quyền đã xưng vương, bỏ chức Tiết độ sứ, lập triều đình theo chế độ quân chủ, đóng đô ở Cổ Loa. (Có lẽ các đơn vị châu huyện vẫn tồn tại, các làng xã vẫn là những đơn vị hành chính và kinh tế ở cơ sở).

GV dựa vào tư liệu trong SGK, giúp HS trao đổi và phân tích để hiểu rõ tính chất độc lập tự chủ của nhà Ngô. Cần hướng dẫn cho HS biết là bộ máy của tổ

chức này còn rất đơn giản và giải thích thêm về sơ đồ khi nói đến chức "Thứ sử các châu": đây là các quan địa phương, các tướng lĩnh có công được Ngô Quyền cử đi cai quản ở các địa phương như : Đinh Công Trứ làm Thứ sử Hoan Châu (vùng Nghệ – Tĩnh), Kiều Công Hãn làm Thứ sử Phong Châu (Phú Thọ) v.v...

Cũng qua sơ đồ này, GV nên hỏi thêm HS về vai trò của nhà vua.

Ở cuối mục, GV cần chốt lại ý thức độc lập, tự chủ của Ngô Quyền.

Mục 2 – Tình hình chính trị cuối thời Ngô (đề cập chủ yếu về sự rối loạn của triều Ngô)

GV có thể trình bày như sau : Ngô Quyền mất, con còn nhỏ, lợi dụng tình hình này, Dương Tam Kha đã tiếm quyền. Ngô Xương Ngập sợ bị liên lụy, bèn bỏ trốn. Các thế lực cát cứ và thổ hào ở khắp nơi lần lượt nổi dậy.

Năm 950, khi Dương Tam Kha cử Ngô Xương Văn và Đỗ Cảnh Thạc đi đánh hai thôn Đường, Nguyễn thì Ngô Xương Văn quay lại đánh úp kinh thành, giành lại ngôi vua.

Lúc bấy giờ, tình hình trong nước đã rất rối loạn, thổ hào nổi lên khắp nơi.

GV dùng lược đồ trong SGK để nói thêm về 12 sứ quân. Trong SGK nêu các sứ quân theo địa bàn, chứ không xếp theo thứ tự của 12 sứ quân, nên GV có thể dùng cả lược đồ và phần ghi tên và nơi chiếm giữ của các sứ quân để giúp HS lập bảng thống kê theo mẫu sau :

Số TT	Tên các sứ quân	Địa điểm đóng quân
–		
–		

Mục 3 – Đinh Bộ Lĩnh thống nhất đất nước

Ở mục này, GV cần nêu rõ :

– Đất nước trong tình trạng rối ren.

– Nhà Tống đang có mưu đồ xâm lược nước ta.

Tình hình đó đã đặt nước ta trước nguy cơ ngoại xâm mới, đòi hỏi tầng lớp thống trị trong nước phải nhanh chóng thống nhất lực lượng để đối phó với nạn ngoại xâm có thể xảy ra và đó cũng là nguyện vọng của nhân dân ta thời bấy giờ.

GV cần kể sơ qua về thời thơ ấu của Đinh Bộ Lĩnh (sử dụng đoạn in nghiêng trong SGK), cũng như sự chuẩn bị tích cực của ông cùng những người thân để tiến hành dẹp "Loạn 12 sứ quân".

Sau đó, GV dựa theo lược đồ tường thuật quá trình thống nhất đất nước của Đinh Bộ Lĩnh và hỏi HS về nguyên nhân Đinh Bộ Lĩnh dẹp được các sứ quân.

** Sơ kết bài học*

Nhấn mạnh một số nội dung cơ bản sau :

– Ngô Quyền đã xây dựng được nền độc lập, tự chủ của đất nước.

– Cuối thời Ngô, đất nước lâm vào cảnh rối ren, các hào trưởng nổi dậy khắp nơi, sử cũ gọi là "Loạn 12 sứ quân".

– Đinh Bộ Lĩnh là người có công thống nhất đất nước.

Giáo viên có thể đặt câu hỏi để HS trả lời những ý chính trên đây.

3. Gợi ý trả lời câu hỏi kiểm tra cuối bài

– Câu 1 cần nêu được các ý sau : xưng vương, chọn đất đóng đô, bỏ bộ máy cai trị cũ của họ Khúc, thiết lập bộ máy chính quyền mới, cử người tâm phúc coi giữ những nơi quan trọng.

– Câu 2, Dương Tam Kha không vì nghĩa lớn, mưu lợi riêng, nhân khi các con của Ngô Quyền còn nhỏ đã tiếm ngôi. Các quan lại trong triều đình, địa phương phản đối. Sau khi nhà Ngô giành lại được ngôi báu, uy tín của triều đình lúc này đã giảm sút, hệ thống cai trị thiếu chặt chẽ, quan hệ trung ương – địa phương lỏng lẻo, các thế lực chống đối trong nước nổi dậy...

– Câu 3, Ngô Quyền đặt nền móng xây dựng chính quyền độc lập. Đinh Bộ Lĩnh chấm dứt "Loạn 12 sứ quân", thống nhất quốc gia.

V - Tài liệu tham khảo

GV có thể sử dụng đoạn văn sau để mô tả việc thống nhất đất nước của Đinh Bộ Lĩnh :

"Với một lực lượng quân sự mạnh, là một sứ quân có tài, Đinh Bộ Lĩnh đánh đâu thắng đấy, tự xưng là Vạn Thắng Vương. Cùng với các tướng Đinh Điền, Nguyễn Bặc, Lưu Cơ, Lê Hoàn..., Đinh Bộ Lĩnh đánh chiếm các vùng xung quanh Hoa Lư rồi kéo quân ra đánh Đằng Châu. Sứ quân Phạm Bạch Hổ xin đem lực lượng của mình đi theo Đinh Bộ Lĩnh. Tiếp đó, ông đánh sang Thanh Oai, chiếm giữ Đỗ Động Giang của sứ quân Đỗ Cảnh Thạc, rồi chia hai cánh quân đánh sang Giao Châu và đánh lên Tiên Du. Nguyễn Thủ Tiệp thua to, phải bỏ đất Tiên Du mà chạy. Sứ quân Ngô Nhật Khánh chống không nổi, xin hàng. Đinh Bộ Lĩnh lại tiến đánh Kiều Công Hãn, sứ quân này thua, bỏ chạy về Trường Châu rồi mất ở đó. Các sứ quân khác lần lượt bị đánh tan.

Được sự ủng hộ của nhân dân các nơi, Đinh Bộ Lĩnh đánh bại tất cả các thế lực cát cứ, thống nhất lại đất nước trên một cơ sở vững chắc hơn..."

(Nguyễn Phan Quang, *Lịch sử Việt Nam*,
NXB Tp. Hồ Chí Minh, năm 2000).